

СТАНОВИЩЕ

по конкурс на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов” за заемане на академичната длъжност „професор” в Област на висшето образование 8 „Изкуства”, Професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство” (мениджмънт на сценичните изкуства) – ДВ №35 от 24. 04. 2018 г.

Основание: заповед на ректора на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов” и решение на Научното жури от 3. 07. 2018 г.

Изготвил становището: проф. д.ик. н Пано Лулански

В обявения конкурс участва един кандидат – доц д-р Л. Върбанова. Тя е завършила висше образование (1985 г.) във ВИИ ”К. Маркс” по специалностите: първа – Организация и управление на производството и втора – Икономическа журналистика. Доктор по икономика – 1992 г. (заглавие на дисертацията „Управление на организациите в областта на сценичните изкуства”). Професионален сертификат по мениджмънт (2000 г.) от Open University – Лондон. В библиографията си е посочила 15 позиции в профила „Заемани длъжности и преподавателски опит”, което е показателно за **устойчиво целенасочено и професионално мобилно поведение.**

Веруюто на професионалния дейностен път на доц. д-р Л. Върбанова най-добре се осмисля на фона на нейното творческо огледало.

Сполучливо избран подход

- аксиоматично разбиране на стратегическото планиране, като процес на управление на промените, в конкретност – прилагане на инженерен подход към стратегическата организация на сценичните изкуства, в общност – културата (локално и глобално): аналитично мислене и прагматично действие, а в по-широк смисъл – анализиране на културната политика, базирано върху взаимодействието между теория и практика, наука и полезност, настояще и бъдеще;
- фокусиране върху общите моменти на изучавания феномен, стремеж към създаване, експериментиране и внедряване на работещ инструментариум на стратегическия мениджмънт в сценичните изкуства;
- обвързване на организацията в културния сектор (в частност – в сценичните изкуства) и с изменената настояща и прогнозна външна среда чрез намиране на необходимото съотношение в изработването на решения за действие, основани върху използването на класическите инструменти PEST и SWOT анализи, в конкретност – абсолютно зачитане на ограниченията от задържащите сили на конкретната система;
- опора на изследователската, консултантската, обучителната и въобще комуникационната дейност на кандидата върху синергетичния подход: извеждане на връзката „ред – хаос” в организацията на сценичния сектор, към които се нагаждат и приспособяват неговите параметри с оглед получаване на самостоятелност в ефективното му функциониране;
- ясна авторова визия за научен продукт (предварителните бележки-паспорт по двете представени за рецензиране монографии): защо е написана книгата, каква е нейната полезност, защо трябва да се прочете, как да се подходи при нейното използване, за кого е предназначена – студенти, артмениджъри, администратори в културата, предприемачи в изкуствата, членове на бордове на организации от изкуствата и културата, бизнес-мениджъри на организации от сценичния сектор,

мениджъри на проекти от културата, преподаватели по предметната област на организацията на изкуствата, артисти и др.;

- преклонение пред абсолюта на всяко творчество – понятийният апарат, макар в това направление да се провокира необходимост от бъдещо разработване на специализиран речник-справочник по икономическата организация на сценичните изкуства, в общност – на културата.

Извод. Очевиден е авторовият порив към диверсифициран прагматичен професионализъм в теорията и практиката на мениджмънта за растеж и устойчиво развие на културата (в т. ч. сценичните изкуства) в глобален, регионален и местен аспект.

Надеждни средства за прилагане на подхода

- паралелно изследване, описване и преподаване на позитивното и негативното в мениджмънта на сценичните изкуства в микроаспект от една страна, и диагностика и управление на процесите в културния сектор в макроаспект – от друга страна;
- позициониране на управлението на организациите в сценичните изкуства, като функция на необходимия процесуален ред в ресурси, дейности и резултати, респективно – в управлението на ефектите, ефикасността и ефективността на цялостната дейност по създаване и потребление на културно-творческия продукт;
- издигане на обучението, като крайгълен камък на организационното строителство в културния сектор (в т. ч. и по предприемачество и стратегически мениджмънт в сценичните изкуства) и неговото задължително съпътстване с инвентаризиране и популяризиране на добри практики (чужди и собствени);
- изчистен изказ и търсене на точен отговор на конкретни практически значими въпроси, в т. ч. и на организацията на сценичните изкуства в техния генетично-идентичен вариант;
- всичко, което прозира в творчеството на кандидата е израз на креативно авторово проникновение, прагматична насоченост и много любов, с център изработването и прилагането в изкуствата на гъвкава стратегия в чиито арсенал системните иновации, вдъхновение и мотивация са определящи.

Извод. Кандидатът използва подходящи средства, които са адекватни на подхода и целите на своето творческо дръзновение.

Резултатно-дейностна инфраструктура

Впечатляваща е равносметката за извършеното от кандидата в конкурса, която многократно надхвърля изискванията по чл. 77 от Правилник за условията и реда за придобиване на научна степен и заемане на академична длъжност в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“. Професионалната реализация на доц. д-р Л. Върбанова има много лица: преподаване (на щат и по програми), консултиране (конвенционално и обучително, на местни и международни проекти), изследване (на местна и международна политика в областта на културата, в частност – изкуството), мениджиране (стратегическо и оперативно, глобално и локално) на организации от културния сектор и др. В друг аспект кандидатът се изявява и като: а) презентатор, модератор и участник в многобройни дискусии; б) организатор на партньорства и на изследователски екипи; в) създаване и управление на онлайн платформи и портали; г) екипна преподавателска и научна работа с представители от различни страни; д) оперативна дейност като доброволец и др.

Това намира практическа реализация (след първата хабилитация) в 6-те заемани настоящи позиции: консултант, гост-лектор – 34 сесии (в т. ч. на основен щат 3 години като доцент в УНСС, гостуващ преподавател в Университета по изкуствата в Белград –

сумарно повече от 10 години, хоноруван преподавател в НБУ – София и други водещи университети и центрове за обучение в Европа и Северна Америка), оценител на проекти към Европейската комисия, основател и ко-директор на Агенция за професионално развитие и адаптация и др.; завършени консултантски разработки – 40 проекти; участие в: разработването и стартирането на 10 образователни програми и 30 учебни модула в различни университети в България и по света; осъществени 85 публични презентации; преподаване общо на 16 учебни дисциплини; членство в авторитетни професионални организации (към настоящия момент – 7 броя, а в предишния период – 16 броя); 22 изнесени основни доклади на международни форуми, 21 доклади на международни конференции, модерирани на 25 панелни дискусии; получени 8 награди и изследователски стипендии; проведени 32 консултации; общо 83 цитирания, от които 71 онлайн (Google Scholar); създадени 4 онлайн портала; получени 14 отзива от авторитетни специалисти от чужбина и др.

Извод. Не подлежи на съмнение международният авторитет и творческа активност на доц. д-р Л. Върбанова в областта на културната политика и мениджмънта в културата, включително и в сценичните изкуства, които са резултат на нейния 30 годишен професионален опит като изследовател, преподавател и консултант в близо 60 страни от три континента, завоювани ерудитски позиции за безспорна и авторитетна научна експертиза. В този смисъл кандидатът се явява инкубатор, апробатор и внедрител (в т. ч. и обучител) на това, което знае (задълбочено, проникновено и изчерпателно фокусирано изследване) и може. Ето защо неговата авторова дияря трябва да се търси в международното предприемачество и мениджмънт (основно стратегически) в сектора на изкуствата, в общност – на културата. Достатъчна е само безспорно положителната оценка на презентиранията смелост на доц. д-р Л. Върбанова да осмисли стратегическия мениджмън в локално, мезо и международно културно равнище до степен на **практически проспект за действие.**

Впечатляващи научноизследователска дейност и приноси

За участие в конкурса кандидатът представя общо/в т. ч. за рецензиране: 6/3 книги (монографии и учебници), 20/6 публикации в международни сборници от материали и изследвания, 14/3 публикации в реферирани и индексирани издания. В конкретен аспект доц. д-р Л. Върбанова депозира за рецензиране 2 монографии (по въпросите на стратегическото планиране и международното предприемачество в изкуствата, в т. ч. и сценичните) и един учебник (по въпросите на стратегическото планиране за обучаващи се организации в сферата а културата). Още – посочената в т. 2.2. от списъка на публикациите първа статия „Културата и структурните фондове в България” е студия. Статията „Устойчиви аспекти на културното предприемачество” не е вписана в списъка, но е приложена за рецензиране, а статията „Управление на информационните течения чрез културния портал” е вписана в списъка, но не е приложена и не се рецензира.

В структурно отношение представените за рецензиране материали по конкурса се характеризират с доминиране на изследванията в монографии, следвани от учебна литература и едва (в около 10%) – статии в международни сборници, реферирани и индексирани списания. Очевидна е нагласата на кандидата да възприеме за работен приоритет жанра „книга” пред статии и студии, което му позволява да разгърне по-широко и дълбоко своите идеи.

В представените за рецензиране изследвания могат да се открият следните **научни и научно-приложни приноси:**

1. Обобщени специфични черти на предприемаческия процес в сценичните изкуства, в по общ план – в изкуствата и най-общ – в културния сектор: модифицирана природа на предприемачеството, приоритет на целевите професионални

компетенции, факторна обусловеност и бизнес-модели на международния предприемачески процес, изкуството и културата между националната политика и европейските приоритети, механизъм на „износ и внос“ на предприемачество от една в друга страна, разпознати причини за неуспех на международните стратегически start-up организации, поддържаща инфраструктура (национално и местно ниво) на международното предприемачество, особености на риска и неопределеността в културата и др.

2. Синтезирани методологически страни в стратегическото управление (в частност на планирането) в изкуствата, в конкретност – сценичните: различия в стратегическото управление на нестопанските и бизнес-организациите в сектора; необходимост от този тип управление и особености в неговите етапи; роля на творческата организация и културната политика в изкуствата и нейното диагностициране чрез възможностите на PEST и SWOT анализа и др.

3. Адаптирана теория на устойчивото развитие в сценичните изкуства (по-общо – в културния сектор) в международен аспект: управленски аспекти, партньорски подходи, практически приложения и др.

4. Взаимодействие и влияние на изкуството и културата върху регионалното развитие: произтичащи от това приоритети в инвестирането; съвместно с образованието обосноваване на препоръки към организацията на културната политика; дигитализация и нови технологии в създаването и използването на онлайн програми за международно културно сътрудничество и др.

5. Развитие на образованието в областта на предприемачеството в сценичните изкуства (в общност – в изкуствата и културния сектор): разработване на учебни програми и дисциплини; изготвяне и прилагане на учебни казуси с емпирична насоченост; осмисляне на творческата идея, като основа за функционирането на печеливша организация на културата и др.

6. Изготвяне и апробиране на методология за създаването на онлайн портали с културна насоченост (Азиатско-европейски за културно сътрудничество, Европейска лаборатория за културно сътрудничество, Онлайн справочник за културни изяви във Ванкувър – Канада, Ресурсен онлайн център по въпросите на културното разнообразие в Европа и др.).

Извод. Приносителите на доц. д-р Л. Върбанова са израз на нейната висока обща и специализирана подготовка, интуиция и акумулиран опит, фокусирани към дефинирана осъзната необходимост и стратегическа предопределеност в действията.

Към професионалната работа на доц. д-р Л. Върбанова могат да се отправят редица препоръки.

Първо, нека кандидатът направи опит за по-подробното разглеждане на кооперативното взаимодействие в самоорганизиращата се културна организация (параметри на реда, принцип на подчинение и циклична причинност) през призмата на учението за хаоса, като потенциално пораждащ иновации и промени, една недооценена в теорията и практиката надежда за бъдещето.

Второ, не е достатъчно ясна позицията на кандидата относно профила на вътрешно-фирмения предприемач в сценичната организация („intrapreneur“) – какви са неговите характеристики, компетенции и умения и по какво той се различава от културния мениджър и администратор.

Трето, интересно би било научното обосноваване от доц. д-р Л. Върбанова на следните решения: а) дали международната унификация на стратегическия мениджмънт в организацията на културния сектор няма да корозира националната културна идентичност?; б) международната експанзия на национална креативна идея прави ли я глобална и как това се отразява върху международната културна

дипломация и културно-творчески отношения?; в) възможно ли е разработването на доктрина за развитието на културния (в частност – на сценичния) сектор, т.е. какво трябва да бъде неговото стратегическо управление в контекста на разпознатите и балансирани параметри на икономическия и творческия ред?; г) ако организацията на културата е самообучаваща се, какви други нейни сегменти ще я позиционират като самоорганизираща се и др.

Заключение

Кандидатът за заемане на академичната длъжност „професор” би бил чест за академичния състав на всеки университет в света, поради което аз **ще подкрепя безусловно тази кандидатура**. Изменянето на представата за съвременния мениджмънт на изкуствата, в общност – на културата е винаги късно за утре.

Гласувам „ДА”.

София, 20.08.2018 г.

(проф. Пано Лулански)